

Böcker

Två avhandlingar om predikans praktik, som god grund till fördjupande och utvecklande samtal

Det senaste året har det kommit två avhandlingar i Sverige om predikans praktik. Det är mycket glädjande. Båda studierna ger god grund för fördjupande och utvecklande samtal om predikan. Dessa samtal behövs bland predikanter och bland alla som är med när predikan sker i våra kyrkor. Clara Nystrand har studerat det som sägs i 200 predikomanus. Predikanterna har också svarat på en enkät. Frida Mannerfelt har studerat predikan som muntlig kommunikation, med fokus på det som syns och hörs i det digitala rummet. Under bådas forskningsperiod bröt Covid 19 ut. Detta "läge" fick konsekvenser för forskningsprocess och resultat, men deras analyser berättar samtidigt något generellt om predikan, eftersom predikan alltid sker i relation till kontexter av olika slag. Hos båda ställs dessutom frågan vilken teologi det är det som kommuniceras? Om det behöver vi verkligen tala.

Predikan som samarbete

Ytligt sett kan predikan tyckas vara en monologisk praktik, men de senare decenniernas homiletik har betonat det dialogiska. Frida Mannerfelt fördjupar denna tanke. Hennes studie är en sammanläggningsavhandling, där fyra tidigare studier samlats under en kapp. Hon har studerat digitala predikningar i protestantiska kyrkor, svenskyrkliga och frikyrkliga. Hon har fokus på predikan som skeende. Hon har även gjort intervjuer och studerat några historiska predikanter. Hennes teoretiska dialogpartner är främst filosofen Theodore Schatzki och samtida nordiska homileter, men även skandinavisk skapelseteologi

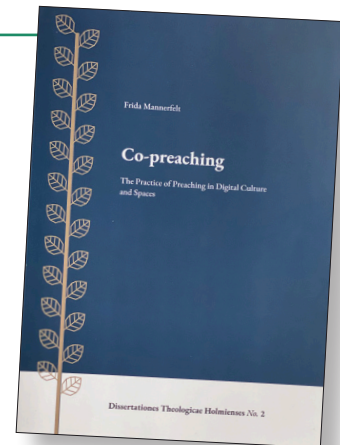
och processteologi. Om man vill kan man läsa de fyra artiklarna först och sedan ta sig an helheten.

Hennes analys visar hur predikan är ett samverkansprojekt. Digital predikan gör det särskilt tydligt. Kameravinklar påverkar vad som hörs och syns, bildval påverkar vad som framhävs. Det innebär att de som filmar och redigerar blir medaktörer, ja, medpredikanter i skeendet. Predikan är en visuell händelse, inte enbart en ordhändelse. Det vi ser omkring oss när vi lyssnar blir en del av dialogen. Bildval spelar roll. Rum och det materiella kan distrahera, obstruera eller hjälpa till. De "nya" rum som uppstod under pandemin när människor lyssnade på predikan i vardagsrum och kök gjorde detta extra tydligt, men det gäller alla predikorum.

Mannerfelt lyfter flera praktiska teologiska frågor. Vem får säga vad och med vilken auktoritet, i digitala såväl som fysiska rum? Kommer auktoriteten från ämbete, utbildning, livserfarenhet, antalet "följare" eller för att man säger det lyssnarna vill höra? Vilken kyrkosyn blir synlig? Är en digital församling en församling? Är predikans fokus individen eller gemenskapen, eller båda? Vilken guds-bild blir synlig? Det senare är en fråga som förenar hennes avhandling med Nystrands. Mannerfelt fann att Guds närvaro betonades mer än Guds frånvaro i predikningarna. Hon menar det finns en risk att talet om Guds närvaro gör att Gud kollapsar i kyrkan, Anden, vardagslivet. Hon föreslår att en fördjupad "Kristi Himmelfärds-teologi" kan ha potentialen att bearbeta Guds frånvaro teologiskt. Det digitala rummet, med sin dubbelhet av närvaro och frånvaro, kan hjälpa predikanter att reflektera över detta, liksom över eskatologi. Några predikanter tog hjälp av rummet för denna reflektion. Det känns mycket spännande att fortsätta teologisera om.

Predikan som teologisering

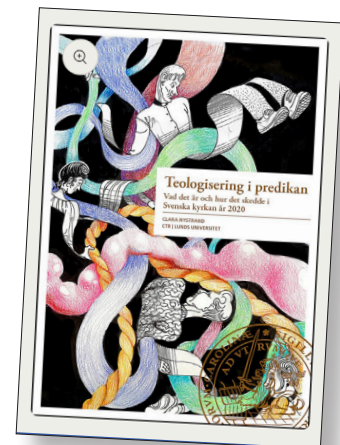
Clara Nystrand har studerat hur predikanter "teologiserar", dvs hur de gör teologi i den tolkningspraktik som predikan är. Studien har en bred

Frida Mannerfelt, 2023

Co-preaching. The Practice of Preaching in Digital Culture and Spaces". Dissertation Theologicae Holmenses No 2

Enskilda Högskolan Stockholm. 256 sid. Språk: engelska. (Svensk titel "Med-predikan: Predikans praktik i digital kultur och digitala rum.")

Clara Nystrand, 2024

Teologisering i predikan. Vad det är och hur det skedde i Svenska kyrkan år 2020

Lunds universitet. 342 sid. Språk: svenska

ansats och är väl lämpad att använda i studiegrupper, där man läser ett kapitel i taget. Hennes teoretiska dialogpartners är bland andra homileterna David Schnasa Jacobsen och Leonora Tubbs Tisdale, vilka båda betonar kontextens betydelse för hur teologi görs.

För att synliggöra predikans komplexitet gör hon upp med bilden av

predikan som en bro mellan två fästen, text och samtid. Hon beskriver i stället predikan som en makramé. Makramé-metaforen synliggör enligt henne ett hantverk där en mängd trådar och knyttetekniker förenas och formar något nytt. Trådarna är många efter som den verklighet (de kontexter) som predikanten väljer ur och synliggör skiftar. Likaså kan predikanten välja en eller flera bibeltexter, eller delar av texter. Inte ens traditionen är en enda. Hennes predikanter öser ur många spretiga källor. Så hur skapas makramévåven? Vilka val görs och varför? En vidhängande fråga som uppstår ur materialet är om predikanternas vävande arbete är transparent? Med andra ord, får lyssnarna hjälp att själva teologisera med hjälp av predikan? Vilken bibelsyn eller människosyn ligger till grund, till exempel?

Nystrand studerar predikningarnas teologi bland annat deras kors- och påskteologi. Hon studerar förekomsten av teologiskt laddade ord, där ordet "liv" är vanligast, medan "synd" eller "offer" förekommer sällan. Hon studerar människosynen, där det finns en stark betoning på mänsklig likhet. Vi är som dom var då (i texterna). Nystrand menar att skillnaderna mellan människors liv behöver bli synligare. Hon diskuterar bilderna i predikan. Utifrån de språkteoretiker

hon jobbar med kan en bild göra att något händer. Samtidigt lyfter hon problemet med bilder som läcker eller tar över. Hon efterfrågar samtal om bildspråk. Den frågan går också att ställa till hennes avhandling. Bilder både avslöjar och döljer. Bilden av makraméarbetet avslöjar mycket. Men vad döljer den?

Gud är nära

En kärnfråga för Nystrand är vad predikanten brottas med. Hon kallar det kruz. Huvudkruzen 2020 är oro, rädsla, ensamhet, isolering, väntan, förändring, även om andra kruz förekommer. Och ibland förekommer inget kruz alls. Men oavsett kruz eller tid i kyrkoåret så är huvudbudskapet att Gud är nära. Evangeliets glada budskap må vara fördolt, men predikanterna säger säkert (eller trosvisst) att Gud är med dig, älskar dig, lider med dig, Gud besegrar döden, ljuset besegrar mörkret. Vad detta konkret innebär är dock ofta oklart, enligt Nystrand. Det är också vanligare att predikanterna talar mer om Gud än om Jesus. Gud beskrivs med ett mer vardagsnära språk än Jesus. Att bilden av Jesus är mer distanserad hör samman med att han har olika titlar som tycks stå i vägen för närheten. Människan är älskad och inte ensam. Hon är Guds avbild, men det är oklart vad

det betyder. Hennes primära uppdrag är att följa Jesus, men kristen praktik handlar, tycks det, primärt om att fira gudstjänst, även om att stötta, hjälpa, tänka och be också nämns.

Nystrand knyter detta att predika att Gud är nära och att vi är älskade till ett själavårdande förhållnings-sätt. För mig blir det oklart vad ordet "själavårdande" betyder. Handlar själavård om att bekräfta och trösta? Kan det inte också handla om att utmana eller vara profetisk? Och är inte ord om Guds frånvaro en del av själavården? Dessutom, om detta är evangelium för vår tid i Sverige, varför är det så? Min fråga anknyter till den övergripande fråga Nystrand ställer: Varför behöver just det här höras av dem som är i kyrkan på denna plats denna söndag? Nystrand menar i sin analys att lyssnarna ofta inte får hjälp till urskiljning. Hennes önskan är att predikanterna skulle borra djupare. Det är den ständiga brottningen tänker jag. Borra djupare. Att öppet och prestigelöst samtala om dessa båda avhandlingar är en väg till fördjupning och ett sätt att ta ansvar för predikans uppdrag i vår tid. Låt oss inte väja för de frågor som väcks!

CARINA SUNDBERG
Präst i Svenska kyrkan, TD

